

Отримано: 3 березня 2014 р.

Прорецензовано: 20 березня 2014 р.

Прийнято до друку: 24 квітня 2014 р.

Дрогоруб І. В. Взаємозв'язок дефініцій «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку» / І. В. Дрогоруб // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 104–108.

УДК 336.71

JEL-класифікація: G21

Дрогоруб Ірина Володимирівна,

*здобувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕФІНІЦІЙ «ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БАНКУ», «РЕСУРСИ БАНКУ», «РЕСУРСНА БАЗА БАНКУ»

Проаналізовано основні підходи до визначення сутності термінів «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку». Охарактеризовано взаємозв'язок згаданих понять. Узагальнено особливості досліджуваних дефініцій.

Ключові слова: банківська установа, фінансові ресурси банку, банківські ресурси, ресурсна база банку, ресурси.

Дрогоруб Ирина Владимировна,

*соискатель кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования
Тернопольского национального экономического университета*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ДЕФИНИЦИЙ «ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ БАНКА», «РЕСУРСЫ БАНКА», «РЕСУРСНАЯ БАЗА БАНКА»

Проанализированы основные подходы к определению терминов «финансовые ресурсы банка», «ресурсы банка», «ресурсная база банка». Дана характеристика взаимосвязи упомянутых понятий. Обобщенно особенности исследуемых дефиниций.

Ключевые слова: банковское учреждение, финансовые ресурсы банка, банковские ресурсы, ресурсная база банка, ресурсы.

Iryna Drohorub,

Researcher of the Department of Finance, and Insurance businesses Ternopil National Economic University

RELATIONSHIP DEFINITIONS OF «FINANCIAL RESOURCES OF THE BANK», «BANK RESOURCES», «RESOURCE BASE OF BANKS»

The main approaches to determining the nature of the terms «bank financial resources», «bank resources», «bank resource base» are analyzed. The relationship of these concepts is characterized. The features of the studied definitions are summarized.

Keywords: banking institution, financial resources of bank, bank resources, resource base of bank, resources.

Постановка проблеми. Стимулювання ефективності банківської діяльності, особливо в нестабільних умовах відтворення української економіки, має бути базою для подальшого відновлення і підвищення економічного потенціалу до високих темпів суспільного зростання. Як видно з досвіду розвитку багатьох країн світу, маючи у своєму розпорядженні чималі потоки фінансових ресурсів, банки гарантують збільшення багатства країни. Тому розуміння сутності та значення подібних за звучанням понять «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку» є важливим не тільки для розвитку теорії економічної науки, а й для їх практичного застосування у банківській діяльності. Особливо це проявляється в розробці банківської політики щодо накопичення необхідного обсягу цих ресурсів для покращення своєї діяльності.

Досить важливу роль у роботі банківських установ відіграють ресурси. У сучасних умовах існує проблема дефіциту фінансових ресурсів у діяльності банківських установ. Належний обсяг яких забезпечує ліквідність, ефективність діяльності, фінансову стійкість банківської установи. Теоретичне осмислення сутності фінансових ресурсів банку, ресурсів банку та ресурсної бази банку полягає в характеристиці наукових підходів та сприяє покращенню економічного стану установи, розширенню шляхів раціонального їх використання, що, своєю чергою, підвищить довіру до банківської системи суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні обґрунтування формування фінансових ресурсів банку в ринковій економіці знайшли своє відображення в роботах видатних українських і зарубіжних вчених.

Значний внесок у розробку питань теорії та практики формування фінансових ресурсів банків зробили вітчизняні та зарубіжні економісти: А. Д. Алексєнко, Н. Г. Антонов, І. В. Барилюк, І. І. Борисенко, О. Д. Заруба, С. В. Землячок, Ж. В. Мартинюк, А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. А. Пессель.

Однак варто зауважити, що дослідження фінансових ресурсів банків потребує подальших розробок, особливо з урахуванням того, що серед визначень цього поняття існує чимало розбіжностей.

Метою статті є обґрунтування ключових теоретичних моментів, що характеризують сутність понять «банківські ресурси», «ресурсна база банку», «фінансові ресурси банку» і проведення взаємозв'язку між ними.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах важливого значення набуває покращення діяльності банківських установ щодо формування фінансових ресурсів, оскільки у своїй роботі ці установи повинні задовольняти потреби суспільства, швидко адаптуватися до змін в економіці країни.

Банківські установи, як і інші суб'єкти господарської діяльності, для забезпечення своєї господарської діяльності повинні мати певну суму коштів, тобто ресурси. Банки переважно працюють на залучених грошових ресурсах, тоді як підприємство працює на власних коштах, звертаючись при потребі за кредитом до установ банківської системи [5, с. 110].

На сьогодні питання пошуку нових шляхів залучення ресурсів банків є досить важливим. Адже основою для соціально-економічного процвітання банківської установи є розвиток ринку фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень показує, що існує термінологічна розбіжність у тлумаченні сутності фінансових ресурсів банку, оскільки їх часто прирівнюють до таких термінів, як «ресурсна база банку», «банківські ресурси». Зазначені обставини набувають особливої гостроти й зумовлюють необхідність порівняння цих понять.

Розглянемо, насамперед, трактування вченими-економістами дефініцій «фінансові ресурси банку» і «банківські ресурси», оскільки в економічній літературі згадані поняття досить часто ототожнюються.

Термін «ресурс» походить від французького «ressource» – допоміжний засіб та тлумачиться як засоби, запаси, можливості, джерела доходів. Під засобами розуміють прийоми, способи дії для досягнення чого-небудь, а також предмети, пристосування (або їх сукупність), необхідні для здійснення будь-якої діяльності [7, с. 66]. Це поняття є узагальнюючим і включає «...природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби на створення товарних запасів, надання послуг, одержання додаткової вартості» [8, с. 509]. З огляду на те, що більшість дослідників розглядають ресурси банку з фінансового погляду, необхідно зауважити, що у своїй діяльності такі установи використовують і технічні, трудові, інформаційні ресурси тощо. На наш погляд, це пов'язано із ситуацією, при якій забезпечити банківську установу іншими видами ресурсів не можливо без наявності відповідного обсягу фінансових ресурсів, тобто коштів, за які їх можна придбати.

Таким чином, визначальним у дослідженні терміна «банківські ресурси» є їх фінансовий бік – тобто, перш за все, фінансові ресурси, які водночас з цим можуть мати просторову, часову або інформаційну складову її розкриття. Так, зокрема, часова складова фінансових ресурсів визначає можливість їх трансформаційних змін, у тому числі й в інші види ресурсів банку: матеріальні, трудові, технічні тощо. Поряд з цим просторова складова може визначати особливості залучення фінансових ресурсів відповідно до окремих регіонів функціонування банківських установ, а інформаційна – забезпечувати формування вартості фінансових ресурсів як залучених, так і запозичених потенційним клієнтам [6, с. 275].

Можна дійти висновку, що термін «ресурси банку» доцільно розглядати з двох боків: по-перше – як сукупність усіх можливих ресурсів банку, по-друге – через визначення сутності фінансових ресурсів банківської установи.

І хоча існує чимала кількість досліджень проблеми теоретичного осмислення «фінансових ресурсів» в діяльності банківських установ, у науковому світі не простежується однозначного трактування цього поняття. Досить часто спостерігається протиріччя поглядів вітчизняних та закордонних науковців.

Значна кількість західних авторів розкривають сутність фінансових ресурсів банків через проведення пасивних операцій, зміст яких полягає у залученні різних видів вкладів, одержанні кредитів від інших банків, емісії власних цінних паперів, а також проведення інших операцій, внаслідок яких збільшуються ресурси банку [4, с. 206]. Тобто згадане поняття різні зарубіжні вчені не використовують, оскільки його не вивчають як окремих об'єктів. Дослідження цього терміна замінюється аналізом сутності пасивних операцій, при цьому пасиви банку розглядаються з погляду аналізу балансу банківської установи. Тобто на основі балансу банку можна дійти висновку щодо джерела надходження коштів. Вони вважають, що саме власники (акціонери) та вкладники є основними джерелами ресурсів банку.

Необхідно відзначити визначення російських вчених Н. Г. Антонова та М. А. Песселя, які також трактують сутність фінансових ресурсів через пасиви: «пасиви – це, по суті, ресурси банків... Пасиви банку формуються у процесі здійснення пасивних операцій» [2, с. 97]. В цьому визначенні економісти зазначають, що пасиви є лише складовою частиною фінансових ресурсів банківської установи, а тому це поняття є обмеженим за своєю сутністю. На нашу думку, недоліком цього визначення є те, що не вказуються джерела формування таких ресурсів.

Результати досліджень західноєвропейських науковців досить важко застосовувати в діяльності вітчизняних банківських установ, оскільки останні ще не пройшли усіх етапів ринкових перетворень. Тому залишається недовершеною й структура ринку, законодавча база не тільки у сфері регулювання фінансових ресурсів, а й загалом банківської діяльності. Як наслідок, простежується нижчий ступінь розвитку банківської системи порівняно з демократичними економіками провідних країн світу.

Водночас І. І. Борисенко, як і більшість вітчизняних авторів, пропонує трактувати фінансові ресурси банківської установи як сукупність власних, залучених та запозичених коштів, що знаходяться в її розпорядженні й використовуються для здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку [5, с. 112].

Провідні науковці А. М. Мороз, М. І. Савлук вважають, що ресурси банку – це сукупність коштів, що є у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій [3]. Подібний підхід до визначення сутності банківських ресурсів використовує М. Д. Алексеєнко – банківські ресурси – це сукупність грошових ресурсів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг [1]. У цих визначеннях схожим є те, що вони характеризують банківські ресурси як сукупність коштів, що використовуються банками для здійснення активних операцій та надання послуг. Необхідно зазначити, що на думку М. Д. Алексеєнко, банківські ресурси виражаються у грошовій формі, а інші трактують їх тільки як певну сукупність коштів.

Так, О. Д. Заруба, зазначає, що «банківські ресурси складають всю величину коштів, які може використати банк для проведення своїх операцій, насамперед, кредитних. Складовими ресурсів банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти...» [9, с. 5].

Таким чином, більшість науковців характеризують ресурси банку як сукупність коштів, тобто простежується термінологічна тотожність двох дефініцій – «фінансові ресурси банку» та «ресурси банку».

На нашу думку, фінансові ресурси банку – це сукупність грошових коштів (власні, залучені, запозичені), які знаходяться у розпорядженні банку, є джерелом його виробничого та соціального розвитку, використовуються ним для здійснення дохідних операцій з метою досягнення високих фінансових результатів. Логічно, що ресурси банку – це не тільки фінансові, а й технічні, трудові, інформаційні тощо. Однак ми вважаємо, що їх доцільно насамперед розглядати з фінансової точки зору, оскільки усі можливі види таких ресурсів не можуть використовуватися без наявності фінансових джерел.

Досить важливо є застосування у фінансовій науці та практиці терміна ресурсної бази банків.

Ресурсна база банку – це частина грошового ринку, представлена сукупністю виведених із обігу коштів господарських суб'єктів і грошових доходів населення, які мобілізуються банком на умовах виникнення зобов'язання власності та боргу для подальшого розміщення серед юридичних і фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси з метою одержання прибутку, як зазначає Ж. В. Мартинюк [11, с. 112].

У своїй праці «Капітал банку: питання теорії і практики» М. Д. Алексеєнко стверджує, що поняття «ресурсна база» найбільш придатне для розроблення стратегічних засад формування банківських ресурсів, тоді як термін «банківські ресурси» відображає кошти, що фактично вже перебувають у розпорядженні банків. Ідеться передусім про те, що термін «ресурсна база» характеризує можливість залучення банками з грошового ринку коштів, які вже задіяні або ще не задіяні в банківському і грошовому обороті, що створює засади розширення банківської діяльності. Ресурсна база залежить, з одного боку, від масштабів грошового ринку, зокрема обсягу пропозиції грошей, а з іншого – від обсягів фінансування потреб держави, частки грошей у позабанківському обігу [1, с. 28].

Отож, загальноприйнятим трактуванням ресурсної бази банків, яке подають у своїх дослідженнях більшість науковців, є її визначення як сукупності коштів, які знаходяться в розпорядженні банківської установи та використовуються для одержання прибутку. Розгляд цього поняття в такому контексті спирається на науково обґрунтовану базу, адже мобілізовані банком тимчасово вільні грошові кошти є фінансовою основою для його ефективного функціонування.

Як можемо простежити із вищеподаного твердження, «ресурсна база банківської установи» прирівнюється до досить поширеного трактування поняття «ресурси банку». Таким чином, вивчення сутності цього поняття доцільне не лише з широковживаного (традиційної) погляду.

Відтак у своєму дослідженні С. В. Землячов переконує, що ресурсна база банку – це сукупність коштів, що є в обороті банку, а також організаційні й економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів [10]. Із вищеподаного трактування чітко простежується думка, що ресурсна база включає в себе, окрім фінансових, і інші види ресурсів, що забезпечує безперервне та ефективне функціонування банківської установи.

Зазначений науковець виокремлює такі складові ресурсної бази банку:

- грошова (сукупність ресурсів у грошовій формі, залучених ззовні на грошовому ринку, і тих, що мають внутрішньобанківське походження, і розміщених в активи комерційного банку);
- матеріально-технічна (рівень оснащення досконалою комп'ютерною технікою, сучасними засобами зв'язку, обладнанням, транспортом, приміщеннями і т. ін.);
- організаційна (мережа філій, канали внутрішньобанківського зв'язку);
- людські ресурси банку (забезпеченість кваліфікованим банківським персоналом; постійно діюча система підготовки, підвищення кваліфікації кадрів, стимулювання кар'єрного зростання та формування кадрового резерву; наявність сформованих традицій внутрішньобанківської культури, корпоративного духу, професійної етики; сприятливий психологічний клімат у колективі);
- нематеріальні ресурси (ноу-хау банківських послуг, якість банківського менеджменту, імідж комерційного банку та довіра до нього з боку контактних аудиторій, у т. ч. фінансових інститутів, рівень підтримки діяльності банку з боку органів влади і т. ін.) [10].

Загалом, С. В. Землячов доводить, що ресурсна база банку включає усі види ресурсів, які впливають на функціонування банку – грошові, матеріально-технічні, людські, організаційні, інформаційні тощо. Отже, можна зазначити, що ресурсна база не є тотожною із поняттям банківських ресурсів, і використовується з метою одержання додаткових грошових надходжень та досягнення високих фінансових результатів.

На нашу думку, застосування в практичній діяльності банківської установи рекомендованої класифікації ресурсної бази, сприятиме удосконаленню та значному підвищенню рівня діяльності банку в умовах переходу на новий етап ринкових відносин та глобальної фінансової нестабільності економіки країни.

На основі проведеного аналізу можна зобразити на рис. 1 взаємозв'язок дефініцій «фінансові ресурси банку», «ресурсна база банку», «ресурси банку».

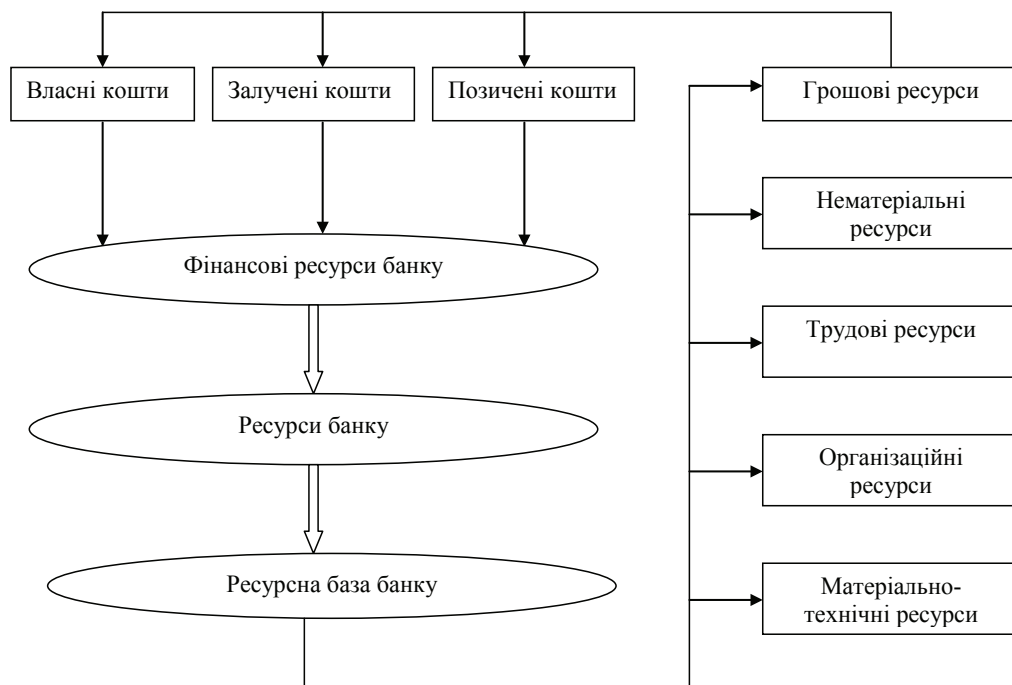

Рис.1. Схема взаємозв'язку понять «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку» (складено автором)

Незважаючи на те, що в науковій літературі немає єдиного підходу до трактування сутності зазначених вище термінів, всі визначення науковців досить схожі за змістом. Зважаючи на різнобічне зна-

чення цих понять, які знаходяться під впливом великої кількості чинників, ефективно їх використання є передумовою високих стандартів економічного розвитку країни. На нашу думку, важливішим є не саме трактування способу залучення банком максимальної кількості ресурсів, а раціональне їх використання, спираючись на потреби економіки для подальшого розвитку.

Висновки. Дослідивши підходи до визначення термінів «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку», можна дійти висновку, що їх трактування залежать, насамперед, від особливостей діяльності банківських установ, які, з одного боку, розглядаються як фінансові інститути, що перерозподіляють ці ресурси, а з іншого – як економічні суб'єкти, які використовують їх у своїй діяльності для отримання прибутків.

Взаємозв'язок між цими дефініціями проявляється у тому, що вони є джерелом продуктивного виконання банківською установою своїх функцій, забезпечують вирішення поставлених завдань при реалізації банком своєї політики, є основним показником оцінки фінансового стану, прибутковості та ліквідності згаданої установи, важливою ознакою покращення ефективності банківської діяльності.

Вони відіграють визначальну роль у діяльності банківських установ, оскільки наявність відповідної їх кількості, достатньої для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку, дає можливість успішно функціонувати як окремій банківській установі, так і банківській системі України в цілому.

Література:

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики [Текст] : монографія / М. Д. Алексеєнко. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 276.
2. Антонов Н. Г. Денежное обращение, кредит и банки [Текст] : уч. пособие / Н. Г. Антонов, М. А. Пессель. – М. : АО «Финстатинформ», 1995. – С. 296.
3. Банківські операції [Текст] : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук та ін. ; за ред. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2004. – 384 с.
4. Барилюк І. В. Теоретико-методологічні засади вивчення сутності поняття «ресурсний потенціал банку» / І. В. Барилюк // Економічний простір. – 2008. – № 19. – С. 205–213.
5. Борисенко І. І. Теоретико-суттєвий аспект дефініції «фінансові ресурси банківських установ» / І. І. Борисенко // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 120. – С. 110–113.
6. Добровольська І. О. Узагальнення сутнісного розуміння та визначення поняття «ресурсний потенціал банку» / І. О. Добровольська // Інноваційна економіка. – 2011. – № 6 (25). – С. 274–278.
7. Економіка підприємства [Текст] : підручник / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, Г. М. Захарчин та ін. ; за заг. ред. Й. М. Петровича. – 2-ге вид., випр. – Л. : Магнолія, 2007. – 580 с.
8. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / ред. Р. Дяківа. – К. : Міжнародна Економічна Фундація, 2000. – 703 с.
9. Заруба О. Д. Банківський менеджмент та аудит. / О. Д. Заруба. – К. : Видавництво «Лібра», 1996. – 224 с.
10. Землячов С. В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків [Електронний ресурс] / С. В. Землячов // Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2009_3/Magazine_03_09_st12_pp68-74.pdf.
11. Мартинюк Ж. В. Ресурсна база комерційних банків / Ж. В. Мартинюк // Фінанси України. – 1998. – № 11. – С. 112–114.